

Graslanden van Leyduin en Woestduin Vegetatiemonitoring 2022

De plantenwerkgroep Leyduin (KNNV Haarlem e.o.) heeft in 2022 in samenwerking met Landschap Noord-Holland (LNH) de graslanden van Leyduin en Woestduin onder de loep genomen. Daarnaast bezochten we de Overplaats. Op zes excursies maakten twaalf deelnemers in totaal twintig vegetatieopnamen van graslanden, variërend van droog tot nat, gemaaid, geplagd/geschraapt en geen beheer.

Het onderzoek begon op het droge grasland van Woestduin dat in 2021 grotendeels dichtgegroeid was met mossen en grassen. Om deze verruiging te stoppen zijn in het najaar schapen ingezet, delen zijn kaal geschraapt en duinrietruigtes gemaaid. In mei zijn proefvlakken van 3x3 meter uitgezet in delen die gemaaid/begraasd zijn (5) en die kaal geschraapt zijn in december 2021 (2) of in 2012 (1). Van deze proefvlakken zijn vegetatieopnamen gemaakt volgens de (landelijke standaard) methode van Braun-Blanquet.

In juni was de vegetatie van het vochtige tot natte grasland van Leyduin in volle bloei, een gunstige tijd om ook daar enkele opnamen te maken. Tijdens drie excursies onderzochten we proefvlakken (3x3 m) in gedeelten die verschaald zijn door hooilandbeheer (7) en door afplaggen in 2012, gevolgd door hooilandbeheer (4). De opnamemethode was dezelfde als op Woestduin en vergelijkbaar met het voorgaande onderzoek door Kees Planqué (Monitor Plagproject Leyduin 2012-2019). In totaal onderscheiden we dus vier groepen opnamen die gerelateerd zijn aan het milieu (droog/nat) en het beheer (maaien/afplaggen). Medio juni maakten we ook nog een losse opname (niet uitgewerkt) in het bloemrijke schraalgrasland van de Overplaats met de massale aanwezigheid van het zeldzame zacht vetkruid.

De structuur- en soortgegevens van de vegetatieopnamen zijn ingevoerd in Turboveg (Hennekens, 2020) en uitgewerkt tot tabellen met de meest voorkomende soorten (tabel 1-3). De bedekking of abundantie (aantallen) doen er in deze presentietabellen niet toe: aanwezigheid (presentie) telt in het percentage van voorkomen. Soorten zijn karakteristiek voor een groep opnamen bij een presentie van 50% of meer. Tabel 1 geeft de hoofdlijnen weer van verschillen en overeenkomsten tussen het droge grasland van Woestduin en het vochtige-natte grasland van Leyduin. Tabel 2 laat de verschillen/overeenkomsten zien in soortensamenstelling tussen kaal geschraapte delen en gemaaid/begraasd grasland van Woestduin en tabel 3 van het vochtige tot natte grasland van Leyduin. De bedekkingspercentages per vegetatielaag (struik-, kruid-, moslaag) en van enige soortengroepen in de kruidlaag geven een indruk van hun bijdragen aan de totale bedekking (tabel 2a en 3a). De resultaten worden in het kort besproken bij de tabellen.

Deelnemers: Carolien Kruseman, Edith Klaasse, Johan Vos, Joop Mourik, Kees Langeveld, Kenneth Tas, Marianne Hartzuiker, Max Hardeman, Nico Selie, Patricia Langeveld, Thea Bos, Ton van Velzen

Foto 1 Proefvlak in droge schraalgrasland van Woestduin; mei 2022

Tabel 1 Presentie van de meest voorkomende soorten in alle opnamen van droog en vochtig grasland.

	Aantal opnamen	8	11
	Aantal soorten	37	95
	Droog (%)		Vocht (%)
Gewoon reukgras	88	100	
Gewoon biggenkruid	50	64	
Gewoon struisgras	100	45	
Gewoon haakmos	75	36	
Gewone veldbies	88	9	
Zandzegge	88	9	
Zandstruisgras	88	0	
Groot laddermos	75	0	
Schapenzuring	63	0	
Duinkruiskruid	50	18	
Duinriet	50	0	
Geel walstro	50	0	
Gestreepte witbol	13	100	
Kamgras	0	91	
Ruige zegge	0	82	
Moerasrolklaver	0	73	
Lidrus	0	82	
Smalle weegbree	13	73	
Ruw beemdgras	0	73	
Grote ratelaar	0	73	
Gewone hoornbloem	0	73	
Beemdlangbloem	0	64	
Veldzuring	0	64	
Rode klaver	0	64	
Rietorchis	0	64	
Kruipende boterbloem	0	64	
Gewoon dikkopmos	0	55	
Pinksterbloem	0	55	

In totaal zijn 37 soorten (mossen en vaatplanten) gezien in de opnamen van het droge schraalgrasland van Woestduin en 95 in het vochtige-natte grasland van Leyduin. Tekst rood: landelijke aandachtsoort (SNL, Rode Lijst).

Gemeenschappelijk voor droog en vochtig-nat grasland zijn gewoon reukgras, gewoon struisgras en gewoon biggenkruid (grijs vlak). Deze soorten komen wijd verspreid (algemeen) voor in deze graslanden op zandgrond.

Dan is er een groep soorten die kenmerkend is voor het droge grasland van Woestduin (groen vlak). Tot deze groep behoren twee soorten mos die daar ook dominant zijn (tabel 2a).

De andere groep (blauw vlak) is karakteristiek voor het vochtige tot natte grasland van Leyduin. In deze groep één soort mos die algemeen maar in zeer lage bedekking voorkomt.

Foto 2 Proefvlak in het vochtige hooiland van Leyduin met veel veldzuring; juni 2022

Tabel 2. Presentie van de meest voorkomende soorten in de opnamen van het droge grasland in Woestduin. Landelijke aandachtsoorten (SNL, Rode Lijst) in rood; incl. de soorten in lage presentie.

	Droog grasland	
	Aantal opnamen	Aantal soorten
	Geschraapt (%)	Gemaaid (%)
Gewoon struisgras	100	100
Gewoon reukgras	67	100
Gewone veldbies	67	100
Zandzegge	67	100
Zandstruisgras	67	100
Duinriet	67	50
Gewoon haakmos	33	100
Groot laddermos	33	100
Schapenzuring	33	80
Gewoon biggenkruid	33	60
Duinkruiskruid	67	40
Geel walstro	67	40
Cipreswolfsmelk	67	20
Zandpaardenbloemen	67	0
Hondsviooltje	67	0
Duinviooltje	33	0
Voorjaarszegge	0	20
Valse salie	0	20

Tabel 1 Geschraapt en gemaaid/begraasd grasland in Woestduin met o.a. cipreswolfsmelk; mei 2022

Tabel 2a Gemiddelde bedekking in de opnamen van Woestduin

	Droog grasland	
	Aantal opnamen	Aantal soorten
	Geschraapt (%)	Gemaaid (%)
Grassen en zeggen	3,5	64,8
Kruiden	2,4	4,6
Mossen	0,0	81,4

Gewoon struisgras, reukgras, duinriet veldbies, zandzegge en zandstruisgras kwamen in tenminste de helft van alle opnamen in Woestduin voor. De vegetatie van de verruigde delen die in het najaar van 2021 begraasd en/of gemaaid waren, bestond grotendeels uit grasachtigen uit de gezamenlijke groep (tabel 2a) plus groot laddermos en haakmos in hoge bedekking en de kruiden gewoon biggenkruid en schapenzuring (groen) in lage bedekking. De recent kaal gemaakte delen waren nog vrijwel zonder vegetatie. De (6) soorten uit de gezamenlijke groep waren ook hier aanwezig maar de meeste in zeer laag (r) of laag (+) aantal. Het in 2012 bewerkte deel had een hogere maar ook nog niet volledige bedekking en is daarom meegenomen in de groep "geschraapt". Een groep kruiden (lichtgroen), met daarbij ook enkele landelijke aandachtsoorten (tekst rood), is in meer dan de helft van de opnamen in de geschraapte delen gezien. Hier is meer ruimte voor bijzondere soorten dan in het mosrijke en/of verruigde grasland.

Tabel 3 Presentie van de meest voorkomende soorten in de opnamen van het vochtige-natte grasland van Leyduin. Landelijke aandachtsoorten (SNL, Rode Lijst) in rood; incl. de soorten in lage presentie.

	Vochtig grasland	
	Aantal opnamen	Aantal soorten
	4	7
	82	56
	Geplagd 2012 (%)	Gemaaid (%)
Gewoon reukgras	100	100
Gestreepte witbol	100	100
Kamgras	100	86
Lidrus	75	86
Smalle weegbree	50	86
Ruw beemdgras	50	86
Grote ratelaar	50	86
Gewone hoornbloem	50	86
Ruige zegge	100	71
Beemdlangbloem	50	71
Veldzuring	50	71
Rode klaver	50	71
Moerasrolklaver	100	57
Gewoon biggenkruid	75	57
Rietorchis	75	57
Kruipende boterbloem	75	57
Gewoon dikkopmos	50	57
Pinksterbloem	50	57
Gewone paardenbloem	25	57
Gewoon struisgras	75	29
Pitrus	75	29
Gevleugeld hertshooi	75	14
Hazenzegge	75	14
Kantige basterdwederik	75	0
Zomprus	50	29
Riet	50	29
Grauwe wilg	50	14
Stijve ogentroost	50	14
Veelkleurig vergeet-mij-nietje	50	14
Witte klaver	50	14
Kluwenhoornbloem	50	0
Klein streepzaad	50	0
Gewoon puntmos	50	0
Biezenknoppen	50	0
Kleine leeuwentand	50	0
Kruipwilg	50	0
Rode ogentroost	25	14
Duinrus	25	0
Zilte rus	25	14
Borstelbies	25	0
Dwergzegge	25	0
Veldrus	25	0

In de opnamen van het vochtige-natte grasland van Leyduin was het aantal soorten veel hoger dan in het droge Woestduin: 95 tegenover 37 (tabel 1). De 10 jaar geleden afgeplagde delen en de gemaaide (gehooide) delen van het voormalige weiland hebben hier ook veel meer gezamenlijke soorten (18) dan in Woestduin. Onder deze tellen we maar liefst 13 bloeiende kruiden: kruidenrijk grasland dus waarin rietorchis wijd verspreid voorkomt. In de

soortensamenstelling zijn grasachtigen in de minderheid en in de bedekking ook (tabel 3a). Tot de typerende soorten voor de geplagde delen (lichtblauw vlak, tabel 3) behoren de russen pitrus, biezenknoppen en zomprus en de struiken kruipwilg en grauwe wilg. Daarnaast herken je in deze groep ook diverse soorten van nat grasland zoals gevleugeld hersthooi, veelkleurig vergeet-mij-nietje en, zij het minder vaak, rode ogentroost, en van vochtige-natte duinvalleien: hazenzegge, stijve ogentroost en plaatselijk ook duinrus, dwergzegge, borstelbies en zilte rus. De in de opnamen waargenomen soorten zijn natuurlijk maar een deel van de lange lijst die we vorig jaar voor het hele gebied gemaakt hebben.

Tabel 3a Gemiddelde bedekking in de opnamen van Leyduin

Aantal opnamen	Vochtig grasland	
	Geplagd 2012 (%)	Gemaaid (%)
Grassen en zeggen	33,9	31,9
Russen	17,3	0,2
Kruiden	45,1	58,5
Mossen	22,0	2,9
Struiken	2,1	0,0

Kruiden voeren de boventoon in het vroegere weiland, zowel in de gemaaide (gem. 58,5% bedekking) als in de geplagde delen (gem. 45,1% bedekking). In laag gelegen en dus natte delen van het afgeplagde veld zijn russen (*Juncus* soorten) zoals paddenrus (plaatselijk massaal), pitrus, veldrus en zomprus maar ook zilte rus en duinrus goed vertegenwoordigd. In de opnamen is de gemiddelde bedekking 17,3% (tabel 3a). Ook struiken en bomen slaan in de geplagde delen op, buiten de proefvlakken plaatselijk zelfs massaal. In de opnamen is de bedekking van de lage (jonge) struiklaag gemiddeld 2,1%. Jaarlijks maaien en/of begrazen is nodig om successie naar grassenruigte (riet en andere hoge grassen) en bos tegen te gaan.

Tabel 2 Proefvlak in het vochtige hooiland van Leyduin met een zee van grote ratelaar; juni 2022

Conclusie

In het droge grasland van Woestduin overheersen grassen en mossen. Het aantal soorten en de bedekking van bloeiende kruiden is laag. Dat zal veranderen onder invloed van grazen-trappelen en maaien-afvoeren. Het vochtige voormalige weiland laat zien dat afplaggen en hooilandbeheer heeft geleid tot bloemrijk grasland zowel in aantal soorten als in hoge bedekking van bloeiende kruiden. In 2023 willen we de monitoring voortzetten.

Joop Mourik, november 2022